

KELİLE ve DİMNE

man 1973; *Kitâb-ı Kelile ve Dimne* (nşr. Abdülazîm-i Karîb), Tahran 1362 hş.; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, I, 51-59; II, 45-47; Y. M. Nawabi, *A Bibliography of Iran*, Tehran 1987, VII, 934-938; Zehra Toska, *Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesûd Çevirisi* (doktora tezi, 1989), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; a.m.f., "Kelile ve Dimne'nin Türkçe Çevirileri", *TÜBA*, XV (1991), s. 355-377; *Mecmû'a-i Makâlât-i 'Ab-bâs İkbâl-i Aştîyânî* (nşr. M. Debîr-i Siyâkî), Tahran 1990, s. 136-161; Ali Şelak, *Merâhilu tetav-uûri'n-neşri'l-'Arabî*, Beyrut 1991, II, 30-58; A. Christensen, *Îrân der Zamân-i Sâsâniyân* (trc. Reşîd-i Yâsemî), Tahran 1373 hş., s. 554-555; B. Gray, "Fourteenth-Century Illustrations of the Kalilah and Dimnah", *AI*, VII (1940), s. 134-140; N. A. Baloch, "The Origin of Kalillah-wa-Dimnah", *Sind University Research Journal*, I, Hyderabad 1961, s. 16-21; Nihad M. Çetin, "Arapça Birkaç Darb-ı Meselin ve Şeyhî'nin Harnâme'sinde İşlediği Hikâyenin Menşei Hakkında", *ŞM*, VII (1972), s. 227-243; J. Raby, "Between Sogdia and the Mamluks: A Note on the Earliest Illustrations to Kalila wa Dimna", *OArt.*, XXXIII/4 (1987), s. 381-398; Ahmed Mehdevî-i Dâmgânî, "Yâddâştâ-yi ber Kelile ve Dimne", *Neşr-i Dâniş*, VIII/4, Tahran 1367 hş., s. 22-31; Ahmed Ateş, "İbnülmukaffâ", *İA*, V/2, s. 865-866.

ADNAN KARAIŞMAİLOĞLU

KELİM-İ KÂŞÂNÎ

(کَلِيم كاشاني)

(ö. 1061/1651)

İrânî şair.

Hemedan'da doğdu. Meliküşşuarâ Mirza Ebû Tâlib, Tâlibâ-yi Kelîm ve Hallâku'l-meânî-i Sâni unvanlarıyla anılan şair, Kâşân'da uzun süre kaldığı ve öğrenimini bu şehirde yaptığı için daha çok Kâşânî nisbesiyle tanınır. Öğrenimini Kâşân ve Şiraz'da tamamladıktan sonra Bâbürlü Hükümdarı Cihangir döneminde Hindistan'a giderek Bîcâpûr'da Âdilşâhîler'den II. İbrâhîm Şah'ın valisi ve I. Şah İsmâîl'in torunlarından olan Şahnevâz Han'a intisap etti. Şahnevâz Han'ın ölümü üzerine 1028'de (1619) Irak'a gitti. Burada beklediği ilgiyi göremeyince iki yıl sonra tekrar Hindistan'a döndü. Gülkünde'de Kutubşâhîler'den Muhammed Kulî b. İbrâhîm'in veziri Mir Muhammed Emîn'e ve ardından Bâbürlü Hükümdarı Şah Cihan'a intisap etti. Şah Cihan tarafından kendisine meliküşşuarâ unvanı verildi. Şah Cihan ile birlikte Keşmir'e giden Kelîm-i Kâşânî hükümdardan izin alarak orada kaldı, ancak sarayla ilişkisini kesmedi ve kendisine maraş bağlandı. Burada Şah Cihan adına *Pâdşâhnâme* adlı eserini yazdı. Şah Cihan Keşmir'e ikinci gelişinde yazdığı kasideden dolayı kendisini

ödüllendirdi. 1061'de (1651) Keşmir'de öldü. Şiirin her türünde çok sayıda ürün veren Kelîm daha çok gazelleriyle tanınır. Gazellerinin dili açık ve sağlamdır. Kaside ve mesnevilerinin dili de oldukça sade olmakla birlikte ifade bakımından gazelleri kadar mükemmel değildir. Kelîm aynı zamanda edebî sanatlardan irsâl-i meseli çok kullanmakla da tanınır.

Eserleri. 1. *Külliyât*. Yaklaşık 10.000'i divanına ait olmak üzere 25.000 beyit ihtiva eder. Kaside, gazel, rubâi ve kitârlardan oluşan divanı basılmıştır (Kanpûr 1879; Tahran 1354 h./1336 hş.). 2. *Pâdşâhnâme*. Şah Cihan'la ilgili olayların şehnâme tarzında anlatıldığı eser *Şahcihân-nâme*, *Fütûhât-ı Şahcihânî*, *Zafernâme-i Şahcihân*, *Şahnâme-i Kelîm* adlarıyla da anılır (nüshaları için bk. Storey, I, 572-573).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Tâhir-i Nasrâbâdi, *Tezkire-i Nasrâbâdi* (nşr. Vahîd Destgirdî), Tahran 1361 hş., s. 220-223; Lutf Ali Beg, *Âteşkede*, Bombay 1277/1860, s. 246-247; Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, II, 686-687; Browne, *LHP*, IV, 258-263; Safâ, *Edebiyyât*, V/2, s. 1170-1183; a.m.f., *Genc-i Sûhan*, Tahran 1339-40, III, 92-101; Şibî Nu'mânî, *Şi'rû'l-'Acem* (nşr. M. Takî Fahr-i Dâif-yi Gilânî), Tahran 1363 hş., III, 172-191; Storey, *Persian Literature*, I, 572-573; Rypka, *HIL*, s. 726; H. H. Schaefer, "Kelîm", *İA*, VI, 558; Munibur Rahman, "Kâlim Abû Tâlib", *EI*² (Fr.), IV, 528-529.

DÂVUD İBRÂHİMÎ

KELİME

(الكلمة)

Kur'an'da Allah'ın sözü anlamında, ayrıca Hz. İsa'yı tanımlamakta kullanılan terim.

Sözlükte "yaralamak, tesir etmek" anlamına gelen **kelim** kökünden türetilmiş bir isim olup nahivde "bir mânaya delâlet eden lafız" demektir. Râgîb el-İsfahânî nahivde isim, fiil, harf ve edat türünden tekil lafızlara kelime denildiğini belirtir (*el-Müfredât*, "klm" md.). Kelime, herhangi bir zaman sîgasıyla alâkalandırılmadan bir mânaya delâlet ediyorsa isim, mânaya delâletinde bir zaman sîgasına bağlıysa fiil, tek başına bir anlam taşıyorsa harftir. Öte yandan alfabenin harflerinden her birine, harflerden oluşan anlamlı bir lafza kelime denildiği gibi bütünüyle bir kelâm, kaside veya hutbe de mecazen kelime olarak adlandırılmıştır (*Lisânü'l-'Arab*, "klm" md.).

Bahâeddin İbn Akil, kelimenin "anamlı bir tek lafız" şeklindeki tanımıyla herhan-

gi bir mânaya delâleti olmayan lafızlardan ve tekil olmasıyla da kelâmdan ayrıldığı- nı, kelâmın tekil olmayan mânalara da delâleti bulunduğunu ifade etmiştir (*Şerhu İbn 'Akil*, I, 15). İslâm felsefecileri de bir mânaya ve bu mânanın içinde gerçekleştiği zamana vurgu yaparak kelimeyi "bir zaman dilimi içinde belirli olmayan bir konuya ait mânaya delâlet eden tekil lafız" şeklinde tanımlamışlar, "yürüdü" kelimesinin geçmiş zamanda herhangi bir kimsenin yürüdüğüne delâlet etmesini de örnek olarak göstermişlerdir (İbn Sînâ, *en-Necât*, s. 50). Mantıkçılar ise kelimeyi "belli bir zamanda belli olmayan bir şeyin mânasına delâlet eden isim veya fiil türünden lafız" diye tanımlamışlardır (İbn Sînâ, *el-İşârât*, I, 143).

Kur'an-ı Kerîm'de kelime tekil ve çoğul olarak, bazan da isim ve sıfat tamlamalarıyla kırk altı yerde geçmekte, ayrıca birçok âyette aynı kökten fiil ve isimler bulunmaktadır (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "klm" md.). Kur'an'da kelime öncelikle "söz, kelâm" şeklindeki sözlük anlamıyla Allah'ın söz ve âyetleri, insanların sözleri, hatta onların küfrünü beyan eden ifadeleri için (et-Tevbe 9/74) kullanılmıştır. Öte yandan Allah'ın kullarına yönelik emirleriyle (el-Bakara 2/124) bazı mücizeleri gerçekleştiren tekvîni emirleri de (Yûnus 10/81-82; eş-Şûrâ 42/24) kelime ile anlatılmıştır. "Kelimetullah" (et-Tevbe 9/40), "kelimetün tayyibetün" (İbrâhîm 14/24) gibi terkiplerle tevhid inancının esasını teşkil eden kelime-i tevhid ve daha genel olarak Allah'ın insanlığa gönderdiği son din ifade edilmiş (Taberî, VI, 137), "kelimetün habîsetün" (İbrâhîm 14/26; ayrıca bk. et-Tevbe 9/40) şeklindeki terkiplerle de tevhid anlayışına aykırı düşen inanç türleri kastedilmiştir (Fahreddin er-Râzî, XVI, 69). Ayrıca insanların iman ve küfürle imtihan edilmesi, bazan hemen cezalandırılmayıp kendilerine süre verilmesi (Yûnus 10/19; Hûd 11/110) gibi hususlar, âhiret hayatında karşılaşacakları ceza ve mükâfata dair ilâhî ilkeler (Yûnus 10/33; Hûd 11/119; ez-Zümer 39/71) "kelimetü'l-fasî" (eş-Şûrâ 42/21) ve "kelimetü'l-azâb" (ez-Zümer 39/19) gibi terkiplerle de teyit olunarak kelime ile ifade edilmiş, başka âyetlerde kimsenin değiştirmeye güç yetiremeyeceği Allah'ın kanunlarına, hükümlerine de kelime denilmiştir (el-En'âm 6/34, 115; Yûnus 10/64; el-Kehf 18/27). Yine Allah'ın peygamberlerine (es-Sâffât 37/171), müminlere (el-Enfâl 8/7) ve Mûsâ'ya tâbi olan İsrâiloğulları'na (el-A'râf 7/137) yardım imadi, O'nun sınırsız